
VERONIKA
JONÁŠOVÁ
ADA
ARGO

argo

Ukázka elektronické knihy

Veronika Jonášová
ADA

Ukázka elektronické knihy

VERONIKA
JONÁŠOVÁ

ADA

argo

Kniha vychází za podpory Česko-německého fondu budoucnosti. / Herausgegeben mit freundlicher Unterstützung des Deutsch-Tschechischen Zukunftsfonds.

Veronika Jonášová © 2022
Argo © 2022

ISBN 978-80-257-3888-7 (váz.)
ISBN 978-80-257-4031-6 (e-kniha)

Tátovi

Ukázka elektronické knihy

Prolog:

„Babi, jak dlouho ses pak neviděla s tou svou babičkou?“

„Přesně dvacet tři let, holka. Takovou dobu. Mě za ní pak totiž dlouho nepustili.“

„A když ses s ní pak potkala, jaké to bylo?“

„To už byla taková babušenka na konci života, tak jako já jsem teď. Ležela na posteli, na hlavě měla čepec. A tak jsme se obě objaly a asi půl hodiny jsme brečely. A teď se mi chce taky brečet, když ti to říkám.“

Hodolanské peklo

Pracoval jsem u dráhy a žil se svou pětičlennou rodinou nedaleko Olomouce v domě ve vesnici Dolany. Na začátku května 1945 jsem vzal své dvě děti ve věku 10 a 14 let do hor do oblasti Pohořelce. Věděl jsem, že se blíží konec války a že nebude doma bezpečno, a chtěl jsem je ochránit před případnými boji. Později jsem se chtěl se ženou a dětmi jen stavit doma, abych si vzal nějaké věci. Na cestu jsem se vypravil 5. května. Zjistili jsme, že Rusové jsou jen několik kilometrů od nás a že německá armáda je na ústupu. Došli jsme domů a sbalili jsme si věci. Když jsme však chtěli zpět do bezpečí, bylo už pozdě, Rusové nám zahradili cestu. Tentýž večer nějací vojáci přišli i k nám domů. Začali prohledávat domy ve vesnici a vyslýchat lidi.

Mnoho mužů neschopných práce odvlekli, některé Rusové zmlátili, jiné taky na místě zastřelili, hodně žen znásilnili. Pohrozili nám, že nesmíme opouštět byty a domy. Vesnicí se šířila panika. Někteří lidé ze strachu spáchali sebevraždu. Třeba celá rodina Tannenbergerových se oběsila. Ženu a tři dospělé děti ještě včas odřízli, otec rodiny ale zemřel. Paní Tannenbergerová pak přišla i s dětmi k nám domů, její dvě dcery ve věku 18 a 20 let Rusové znásilnili.

Nezastavili se před ničím. Brutálně znásilněna byla i naše sousedka, paní Jahnová, stará dáma, které bylo 65 let a která byla dlouhodobě upoutaná na lůžko. Svou rodinu jsem zachránil, zalhal jsem všem, že to jsou Češi. Děti i žena totiž mluvily dobře česky. Jednou v noci vrazili ozbrojení opilí Rusové i k nám do bytu. Rozrazili dveře, mířili na nás zbraněmi a vyrabovali sklep. Ukrývala se u nás ještě jedna žena z Brna, kterou znásilnili a odtáhli. Už se nikdy nenašla...

(vzpomínka vysídleného Němce Bernharda Dörriese, Südetendeutsches Weißbuch, 1951)

1. kapitola – minulost (květen 1945)

JARO VE SLAVONÍNĚ

Některé okamžiky v životě si člověk pamatuje podle vůní.

Ada milovala jaro a vůni šeříků i dalších květin. Představovaly pro ni naději na další začátek a na nadcházející léto a teplo, které tak milovala. Toho dne voněly šeříky zvlášť intenzivně, ve vzduchu však bylo cítit taky napětí. Válka se chýlila ke konci a vesnicí se nesly zprávy o tom, co dělají civilistům ruští vojáci. Ada byla zrovna v kuchyni, když uslyšela bouchání na dveře. Seběhla po schodech dolů, aby je otevřela. Na schodišti uvnitř domu bývalo v parných dnech příjemně chladno, dnes však cítila pod chodidly mrazení, když dobíhala ke dveřím. Stála tam její sousedka Magda Horová a těžce dýchala.

„Už jsou tu! Rusové! Schovej se, rychle! Znásilňují Němky a před ničím se nezastaví," vyhrkla ze sebe padesátnice, která pomáhala léta ženám ve vesnici přivádět děti na svět. Život i smrt, se kterou se často setkávala, ji nedokázaly vyvést z míry. Tentokrát však byla nezvykle rozrušená. „Už byli vedle v Dolanech a postupují sem, Bůh nás ochraňuj!" křičela.

„Uklidni se, však to nebude tak zlé. A taky, co by si na nás vzali, vždyť jsme už staré," oponovala jí Ada.

„Máte tady půdu, že? Schovám se u vás!" nenechala se odbýt sousedka. „A ty bys měla jít se mnou a počkat radši tam, než se ti vrátí chlapi z práce!"

„Pojď klidně nahoru, schovej se na půdě, pokud chceš. Ale já zůstanu tady. Musím otevřít Willimu. Víš přece, že si skoro nikdy nebere klíče, a Franz chodí po práci do hospody. Budu ho čekat jako obvykle ve světnici," odvětila klidně Ada.

„Vůbec netušíš, co se děje!" stiskla jí sousedka křečovitě ruce a pak vyběhla na půdu.

Ada se odebrala do ložnice, byl to její „parádní pokoj", kam chodila kromě spánku jen rozjímat a kde to měla ráda. Usadila se u dřevěného stolku s háčkovanou dečkou, který zdědila po rodičích, a zahleděla se na velkou postel, na níž ležely naaranžované nažehlené polštáře s vyšitým monogramem AM. Pak upřela oči na velký obraz Panenky Marie s malým Ježíškem v robustním zlatém rámu, který visel nad manželskou postelí. Měla ten obraz ráda. Vyvolával v ní klid a taky jí připomínal ji samotnou a největší zázrak, který ji v životě potkal: syna Wilhelma. Věřila, že se jí narodil i díky tomu, že ona – Panna Marie – vyslyšela její úpěnlivé modlitby. Právě k tomuto obrazu se uchylovala pokaždé, když si potřebovala urovnat myšlenky a uklidnit se. Milovala tuhle místnost stejně jako celý dům tady ve Slavoníně, dům, který postavili její rodiče a o který s láskou pečovala. Milovala i rozlehlý sad, jenž k domu přiléhal, a květinovou zahradu.

Ada Müller byla Němka, která se za svobodna dokonce jmenovala česky, Dočkalová. To bylo ale na Olomoucku běžné. Češi a Němci tu po staletích vzájemného soužití byli tak promíchaní, že podle jména nebylo možné rozeznat, k jakému z národů se člověk hlásil. Ostatně to donedávna nebylo tak moc důležité.

Česky Ada neuměla mluvit vůbec. Ani to nebylo potřeba, na jazykovém ostrově, kterým Olomoucko bylo, vše fungovalo v režimu multikulturalismu. V Olomouci Němci mohli na úřadech komunikovat

výhradně v němčině, měli k dispozici i německé školy, stejně jako kulturní instituce: divadla, knihovny...

Vztahy Němců a Čechů byly většinou dobré. Samozřejmě že s rokem 1938 a nástupem nacismu si i na Olomoucku mnoho Němců své nadřazené postavení vůči Čechům užívalo a dávali jim to najevo. I tak tu ale existovalo několik čistě německých vesnic, kde neměli henleinovci šanci. Mnozí Němci byli navíc aktivní antifašisté, někteří u sebe během války schovávali místní Židy. A naopak někteří Češi zneužili situace, s vidinou společenského vzestupu se přihlásili k německé národnosti a poslušně poklonkovali nacistům. Jako třeba Adin soused Jiří Dostál.

Ada se nikdy o politiku příliš nezajímala. Žila ve vlastním světě, který tvořila rodina, domov, hospodářství a děti: především Willi, jenž přežil jen díky její péči. I germanizaci Olomouce vnímala okrajově. Ale i ji samozřejmě znepokojovala rétorika některých Němců v jejím okolí a psychopatický tón pána s knírkem, ke kterému vzhlíželi. A neunikla jí ani velkolepá výzdoba Olomouce, již nacisti považovali za strategické místo, vnímali ji jako tradiční německé město a měli s ní velké plány v rámci germanizace pásu od Vratislavi až po Vídeň.

Druhá světová válka se ovšem Ady, stejně jako většiny obyvatel k Olomouci přilehlého Slavonína, německy zvaného Schnobolin, příliš nedotýkala. Život obyčejných lidí totiž běžel víceméně dál v zajetých kolejích. Dál fungovaly školy, dál vyráběly továrny a její manžel Franz dál odcházel denně na nádraží, kde pracoval jako výpravčí, a nadále každý den po práci chodil do hospody, kde si dával své oblíbené pivo a kouřil dýmku. Její dcera Adelhaid, která vystudovala německou rodinnou školu, se starala o domácnost. Vnučka Aduška chodila do české školy a tchán – český učitel – mohl dokonce učit.

Williho naštěstí uchránila od vojenské povinnosti, se svým křehkým zdravím by vojenskou službu jistě nepřežil. Byla ráda, že se vůbec i přes své zdravotní problémy dočkal dospělosti.

„Ať se mu nic nestane! Ať je můj Willi v pořádku," modlila se a přitom se trochu styděla, že ani tentokrát ve svých modlitbách nepomyslela na dceru Adelhaid. Možná proto, že tušila, že ta sebevědomá mladá žena s velkou vyřídilkou, žena, která za sebe vždycky dokázala bojovat, se o sebe postará. Možná proto, že si vzala českého učitele a váženého občana Slavonína, ovládala kromě němčiny dokonale i češtinu, a tak na ni nebude pohlíženo jako na běžnou Němku. A taky možná proto, že Ada jejího bratra, svého syna, vždycky ochraňovala, stranila mu a měla ho raději než ji. To pro ni jako pro matku bylo těžké si přiznat a styděla se za to, ale byla to pravda.

A její manžel Franz? Tomu se určitě taky nic zlého nestane. Za léta po jejím boku se z něj stal bručoun s velkým pivním břichem, který bez své oblíbené dýmky neudělal ani krok. Ada si všimla, že vnučka – její malá Aduška – se ho proto dokonce trochu bojí. Moc toho totiž nenamluvil a místo slov jen vypouštěl obláčky kouře. Přesto ho Ada pořád milovala. Pohledem sklouzla na svatební fotografii visící nad postelí hned vedle obrazu Panenky Marie. Mladičký Franz, kterého si tehdy vyvzdorovala na svých rodičích, byl ještě o rok mladší než ona. Když se v roce 1902 brali, bylo mu pouhých osmnáct let, a aby si dodal na důležitosti, nalepil si při focení na svůj ještě téměř dětský obličej umělý knírek. Ada s vlnitými vlasy, svázanými do vysokého drdolu, v bílých krajkových šatech, ve kterých vynikl její štíhlý pas, se vedle něj dmula pýchou a štěstím. Kdyby byla fotka barevná, jistě by byly vidět nejen její roztomilé pihy na nose, které k zrzkám patří, ale taky růžové tváře. Pravděpodobně zrůžověly nervozitou ze svatební noci, která ji čekala.

Ukázka elektronické knihy

Ada se při té vzpomínce v duchu pousmála. S Franzem si žili hezky, rodiče jim odkázali statek a velký dům ve Slavoníně a Ada pomáhala i v rodinné firmě na výrobu mýdla. Jejich podnik Seifen Manufaktur Olmütz před válkou slušně prosperoval a Ada vůni mýdel, v níž vyrůstala, milovala. Trápilo ji jen jedno: nedařilo se jí s Franzem otěhotnět. Když konečně po dlouhých osmi letech čekala dítě, bylo to jako zázrak. Franz kolem ní opatrně našlapoval, a dokonce i svou oblíbenou dýmku kouřil výhradně venku. Tak moc totiž Adu popuzovaly veškeré pachy. Těhotenství si neužívala, v podstatě jí bylo stále špatně. Jako by měla táhlou kocovinu, ze které se nedalo vyspat. Chodila po zahradě, všechny vůně a pachy byly najednou mnohem intenzivnější, ze všeho se jí dělalo na zvracení.

„To je normální, na to nic nepomůže. Jenom musíš porodit," říkala jí Horová, která obývala spodní patro sousedního domku. Když se Ada dívala na své vzdouvající se břicho, těšila se jen na jediné: až to skončí.

Ada čekala dvojčata. Porod byl pro ni utrpením. Když jí vyčerpané po mnoha hodinách ukázala Horová děti, bylo jí všechno jedno. „Holčička je krásná a silná, ale chlapec nepřežije – er überlebt nicht," to byla poslední věta, kterou slyšela, když k sobě nafialovělé tělíčko chlapečka přitiskla. Dál už si nic nepamatuje. Probudila se tehdy až druhý den v nemocnici. Odvezli ji tam poté, co ani několik hodin po porodu nedokázala vypudit placentu a silně krvácela.

Horová měla pravdu. Chlapec, kterého pojmenovali po tatínkovi Franz, skutečně nepřežil. Holčička dostala jméno po Adě – Adelhaid. Byla při narození dvakrát větší než chlapec. Lékař Adě v nemocnici vysvětlil, že dvojčata měla sdílenou placentu a že jedno z dětí tomu druhému vysávalo živiny. Holčička chlapci. Ada byla rozzlobená. Věděla, že to není racionální, ale nemohla se na holčičku podívat jinak

Ukázka elektronické knihy